

Władysław Ślesięski

"Restaurierung moderner Malerei.
Tendenzen, Material, Technik", Heinz
Althöfer, Hiltrud Schinzel, Silka
Rehbein, München 1985 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 39/3 (154), 234

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Heinz Althöfer, Hiltrud Schinzel, Silka Rehbein, przy współpracy: Simone Bretz, Thomas Bruning, Renate van Elsberg, Sabine Euler-Künsemüller, Manfred Huisgen, Marianne Kalus, Hideyuki Ohara, Karin Temme, Gisela Wendt, *Restaurierung moderner Malerei. Tendenzen, Material, Technik* (Konserwacja nowoczesnego malarstwa. Tendencje, materiały, techniki), Georg D. W. Callwey, München 1985 (169 ss., 100 il. wlb. i 3 cz.-b.)

Książka składa się ze wstępu H. Althöfera i następujących rozdziałów: *Die beiden Aufgaben der Restaurierung* (Dwa zadania konserwacji) – H. Althöfer, *Restaurierung und Forschung – Versuch einer Schematisierung* (Konserwacja i badanie – próby schematyzacji) – H. Schinzel, *Beispiele für typische Schäden an moderner Kunst* (Przykłady typowych zniszczeń w sztuce nowoczesnej) – H. Schinzel, M. Huisgen, *Kunstwollen und Restauriervermögen* (Dążność sztuki i możliwości konserwacji) – H. Schinzel, *Modellteil* (Modele) – H. Schinzel, S. Rehbein, M. Kalus, R. van Elsberg, K. Temme, S. Bretz, *Nachtrag. Die „schnellen“ Bilder der Neuen Wilden* (Uzupełnienie. „Szybkie” obrazy Nowych Dziki) – H. Althöfer oraz z Aneksu. Obejmuje on: katalog opisowy oryginałów – H. Schinzel i S. Rehbein, wykorzystanie zmagazynowanych w komputerze zapisów stanu pierwotnego – H. Schinzel, wskazówki bibliograficzne dotyczące materiałów i technik nowoczesnych artystów – H. Schinzel, S. Rehbein, bibliografię (ok. 280 pozycji), literaturę według zakresów rzeczowych, uwagi oraz skorowidze kierunków XX w., nazwisk oraz indeks rzeczowy.

Po *Moderne Kunst: Handbuch der Konservierung* (Düsseldorf 1980) jest to kolejna książka dra H. Althöfera, wybitnego specjalisty zagadnień konserwacji sztuki współczesnej. Stanowi ona rozwinięcie poprzedniej książki i zawiera nowe przemyślenia na temat skuteczniejszego i lepszego zachowania dzieł sztuki współczesnej.

Zawarte w omawianej książce problemy chciałbym ująć w trzy grupy: dotyczące filozofii konserwacji, dokumentacji oraz praktyki konserwacji.

W pierwszej poruszane są najistotniejsze zagadnienia współczesnej teorii konserwacji. Podstawową sprawą jest harmonia, tzn. brak rozbieżności między ideologią a praktyką konserwatorską. Ważne jest dostrzeżenie zależności między środkami i zabiegami konserwatorskimi a kierunkami artystycznymi. Okazuje się, że na sposób i rozmiar ingerencji konserwatorskiej ma wpływ czas, jaki upłynął od momentu powstania dzieła, np. dla starszych, sprzed 30 lat wystarczą starsze metody. Przy opracowywaniu programów konserwacji współczesnych dzieł sztuki wymagane jest przede wszystkim zadawanie sobie sprawy, czym różnią się one od dawnych. Przede wszystkim różnią się one, co podkreślają autorzy, istnieniem obecnie obsesji materiałowej, w której materiał stał się wyrazicielem i nosicielem idei oraz nieskrępowanego stosunku współczesnych artystów do dzieła oraz jego trwałości. Mimo przyzwyczajenia się do faktu, że dzieła sztuki podlegają starzeniu, tj. nabierają z czasem patyny, spękań itd., to jednak współczesne dzieła zaskakują szybkością tego procesu. Szczególniej aktualności nabral problem, co zachowywać w dziele – ideę czy tworzywo? Dla ludzi współczesnych obiektowi wydaje się zwykle ważniejsze zachowanie idei, zaś dla potomnych możliwie niezmiennego jego tworzywa. Po-

wyższe wyniki i myśli nasuwają pytanie, dla kogo właściwie przeprowadza się konserwacje, dla historyków czy zwykłych odbiorców sztuki? Dawniej nie przeżywano takich rozterek, konserwowano bowiem dla współczesnych. W tym kontekście słuszne jest postawienie pytania, czy konserwowanie dzieł sztuki współczesnej nie jest przypadkiem pomyłką, a jeśli nie, to jak należy realizować ten zabieg? H. Althöfer wyróżnia trzy kategorie obiektów sztuki współczesnej: a) takie, które można konserwować tradycyjnymi metodami, b) stanowiące nowe problemy techniczne oraz c) wymagające najpierw przebadania pod względem „ideologii” i nowych odpowiednich postępowań konserwatorskich. Generalnie autor stwierdza, że samo dzieło sztuki określa metodę jego konserwacji, a do współczesnych obiektów nie wystarczają stare nawyki i tradycyjne metody i środki.

Druga grupa zagadnień omawianych w książce (przez recenzenta określona umownie jako dokumentacyjna) jest interesująca nie tylko ze względu na zawartą treść informacyjną, ale również na metodę opracowania. Naczelne miejsce zajmuje tu oczywiście katalog opisowy oryginałów (387 obiektów) oraz możliwości zmagazynowania w komputerze wiadomości i odpowiedniego ich wykorzystania. U podstaw jednak tego efektu końcowego leżały bardzo przemyślana i żmudna praca nad ankietą oraz przeprowadzanie wywiadów itd. Cały przebieg dochodzenia do rezultatu, jakim jest zestaw rodzajów zniszczeń, technik oraz materiałów stosowanych przez wielu artystów współczesnych, jest w książce dokładnie opisany.

Trzecią grupę zagadnień stanowią badania i zabiegi przeprowadzone na tzw. modelach lub atrapach, których sporządzenie stanowiło wynik prac dokumentacyjnych. Te praktyczne działania dokonywane były na kilku typach atrap: nie ruszanych, stanowiących dokument pierwotnego wyglądu i ulegających naturalnemu starzeniu, poddanych sztucznemu starzeniu, na których badano m.in. połysk i kredowanie, elastyczność farb itd. oraz sztucznie uszkodzanych w różny sposób, ale według określonego programu (np. mechanicznie, chemicznie). Na tych ostatnich modelach przeprowadzono m.in. próby oczyszczenia, wzmocnienia podobrazia (dublowania), uzupełniania zaprawy. Wszystkie zabiegi były dokumentowane przed i po wykonaniu. Badania na modelach pozwoliły autorom książki na uzyskanie znacznie lepszego poglądu i na właściwości materiałów stosowanych przez artystów, i na środki używane przez konserwatorów, zarówno dawniej, jak i obecnie. Uzyskano także pewne praktyczne wskazówki, czy należy w ogóle w pewnych wypadkach konserwować, ewentualnie na ile oraz czym najlepiej.

Walorem omawianej książki jest połączenie rozważań z zakresu filozofii konserwacji sztuki współczesnej z praktycznymi działaniami. Obok przeglądu materiałów i technik obecnie stosowanych, ukazane zostały możliwości konserwacji. Nowością jest przeprowadzanie testów na modelach, w takich rozmiarach i zakresie, jakich dotychczas nie było. Wartość książki *Restaurierung moderner Malerei* tkwi nie tylko w usystematyzowaniu możliwości konserwacji sztuki nowoczesnej, lecz i w kompleksowym ujęciu zagadnień. Praca jest cenną ze względu na zawarte w niej wiadomości, a także ze względów metodologicznych.

Władysław Ślesieński